

Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve ÖZEL EĞİTİM

Editör
İbrahim H. Diken

ÜNİTE 2
ÖZEL EĞİTİMDE DEĞERLENDİRME

Yrd. Doç. Dr. Oğuz Gürsel

Hazırlayan: Gizem Yıldız

ÖZEL EĞİTİMDE DEĞERLENDİRME

Neden
değerlendirme
yaparız?

Değerlendirme
öğrencinin neyi yapıp,
neyi yapamadığını
ortaya koyar.

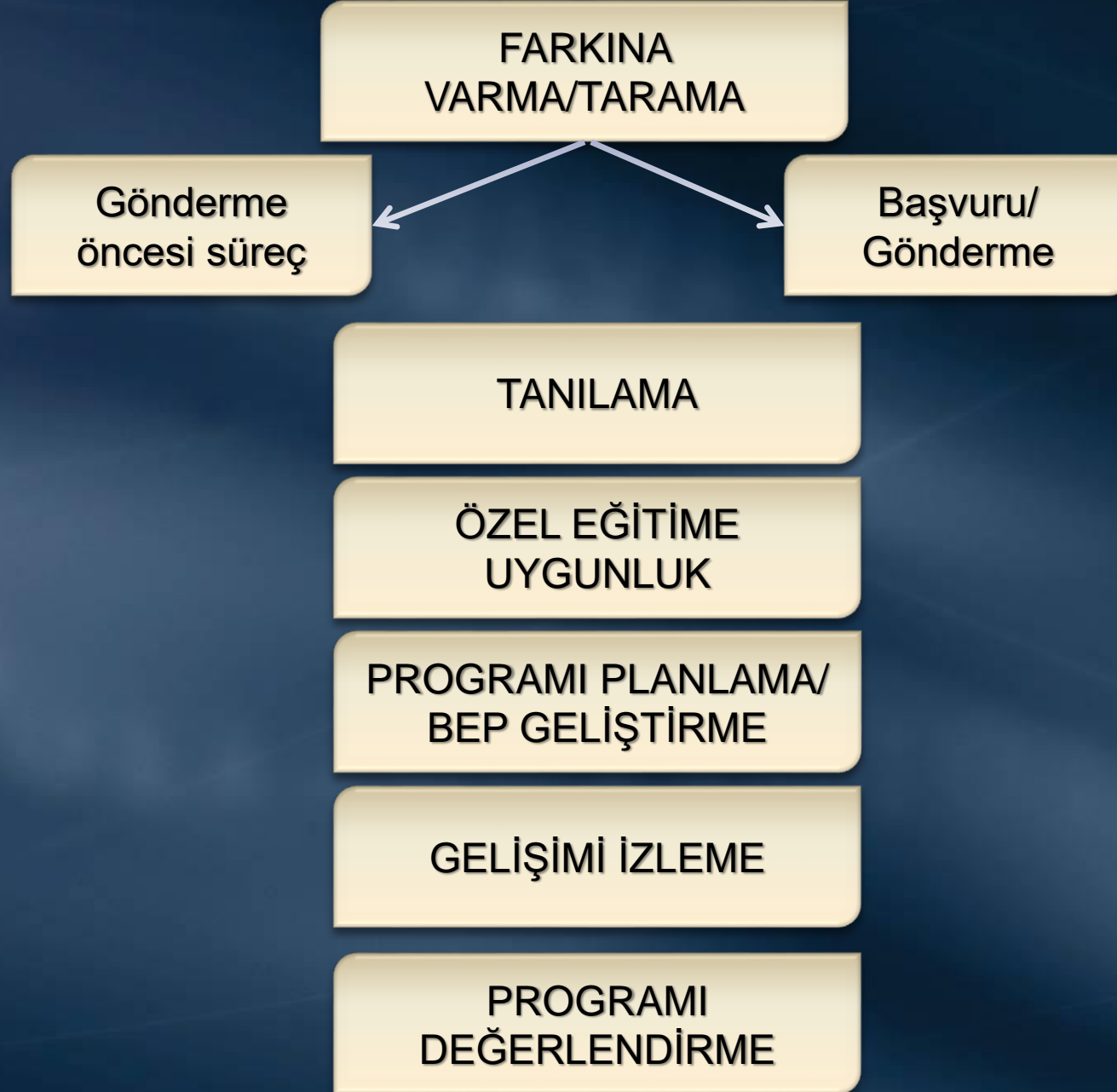
ÖZEL EĞİTİMDE DEĞERLENDİRME

Değerlendirme: ✓ Öğrencilerin akademik, davranışsal ya da fiziksel özelliklerini belirlemek ve bu özelliklere uygun yasal ve eğitsel kararlar alabilmek amacıyla veri toplama sürecidir.

- ✓ Öğrencilere ne öğreteceğimizi, nasıl öğreteceğimizi, öğretime nereden başlayacağımızı bulmak ve öğrencimizi tanımak için özel eğitimin değişik aşamalarında çeşitli ölçme ve değerlendirmeler yaparız.

DEĞERLENDİRME SÜRECİNİN AŞAMALARI

TARAMA / GÖNDERME

- ✓ Tarama değerlendirme sürecinin ilk aşamasıdır.
- ✓ Okulda öğrenme ve davranış sorunu olan öğrencilerin uzman kişilere gönderilmesi ile ilgili kararları almak için yapılan veri toplama çalışmalarıdır.
- ✓ Tarama yaparken okulöncesi ve ilköğretim dönemindeki çocuklara farklı yaklaşımlar uygulanır.

TARAMA / GÖNDERME

- ✓ **Okul öncesi çocuklar;** 6 yaşın altındaki çocukları değerlendirme, yetersizliği olan çocukları arama bulma etkinliğidir.
- ✓ **İlköğretim öğrencileri;** ilk kez bir okula katılan ya da yeni okula transfer olmuş çocuklar için tarama gerekir.
- ✓ Tarama sürecinde formal ve informal teknikler kullanılabilir.
- ✓ Uzman yapımı testler, öğretmen yapımı testler, gözlemler, kontrol listeleri, görüşmelere yer verilebilir.

TANILAMA

Başvuru/Gönderme aşaması tanılama sürecinin ilk adımıdır.

Merkeze tanılamaya gönderilen öğrenci için şu işlemler yapılır:

- ❑ **Başvuru Nedeni;** öğrencinin yetersizliğinin bilişsel, duyuşsal ve devimsel olup olmadığı ve ne tür öğrenme ve davranış sorunları olduğu açıklanır.
- ❑ **Bireyselleştirilmiş Değerlendirme Planı Hazırlama;** öğrencinin öncelikle sorunları belirlenir ve bu sorunları çözmek için kimlerin, ne zaman, nerede ve ne tür araçlarla ölçüm yapılacağına karar verilir.
- ❑ **Uygulama Puanlama ve Yorumlama;** öğrenci sorununa uygun formal ve informal teknikler uygulanır, puanlanır ve yorumlanır.
- ❑ **Sonuçların Rapor Edilmesi;** değerlendirme sonuçları birleştirilir, tartışılır ve öğrencinin yeterli ve yetersiz özellikleri belirlenir.

ÖZEL EĞİTİME UYGUNLUĞU BELİRLEME

Öğrencinin özel eğitime uygunluğuna bakarken yönetmelikte belirtilen uygunluk ölçütünün karşılanıp karşılanmadığına bakılır.

Öğrencinin özel eğitime uygunluğuna bakıldığında 3 sonuç çıkabilir:

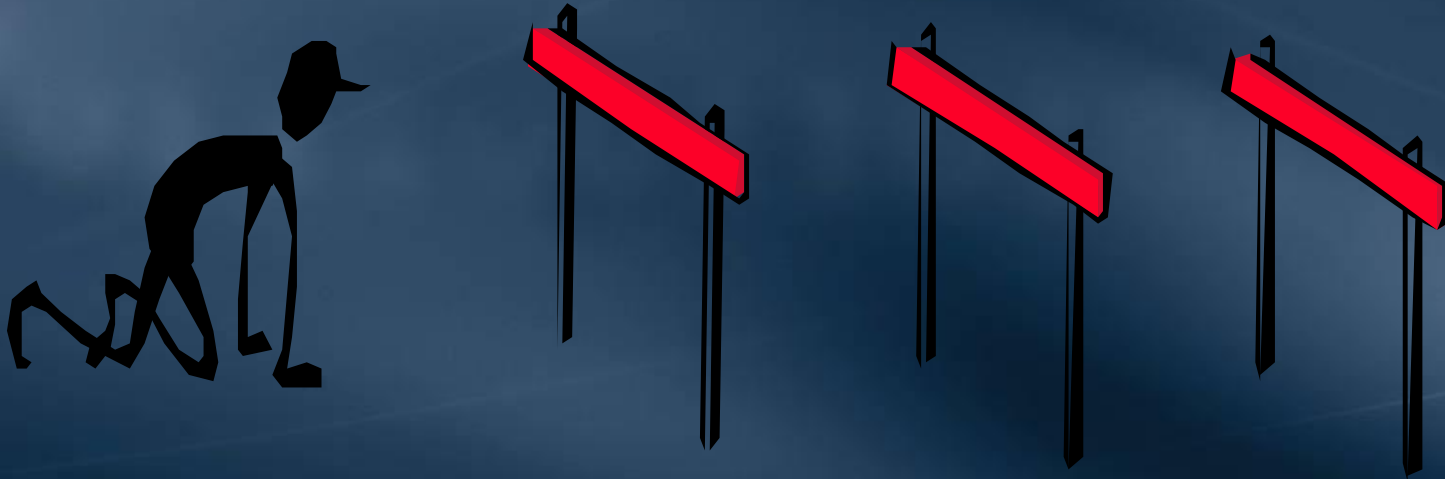
- 1. Hiçbir özel eğitim desteği almadan aynı sınıfta eğitimine devam etmesine**
- 2. Kaynaştırma öğrencisi olarak kendi sınıfında eğitim alması ve öğrenci için BEP hazırlanması**
- 3. Özel eğitim okulunda/sınıfında (ayrı eğitim ortamında) BEP doğrultusunda eğitimini sürdürmesi**

PROGRAMI PLANLAMA

- ✓ Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne (2006) göre *“Bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP), özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin gelişim özellikleri, eğitim performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda hedeflenen amaçlara yönelik hazırlanan ve bu bireylere verilecek destek eğitim hizmetlerini de içeren özel eğitim programıdır.”*
- ✓ BEP, BEP geliştirme birimi tarafından hazırlanır.

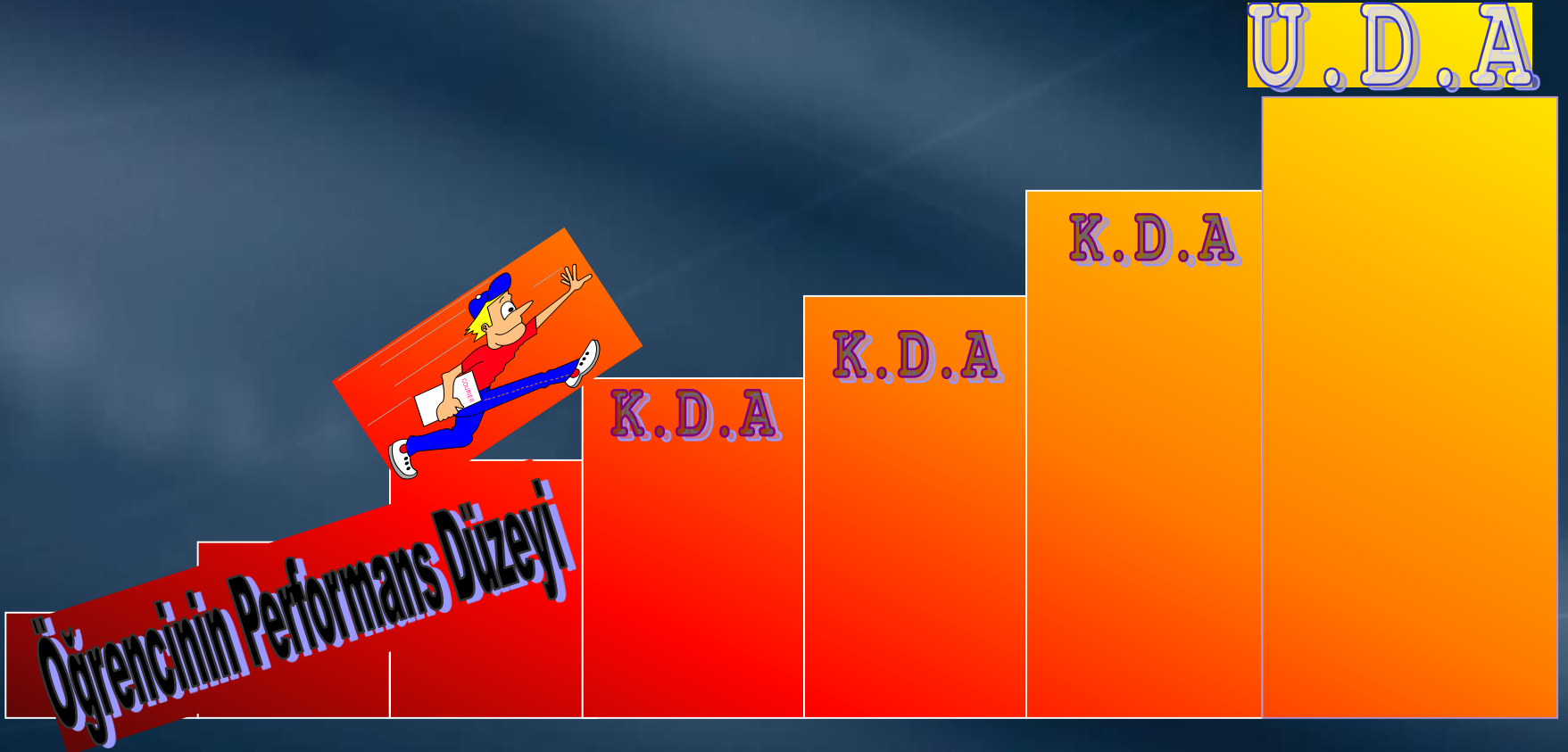
PROGRAMI PLANLAMA

- ✓ Öncelikle öğrencinin **var olan performans düzeyi** belirlenir.
- ✓ *Öğrencinin var olan performans düzeyinin bileşenleri;*
 - a. Öğrencinin program alanlarına göre yapabildikleri ve yapamadıkları
 - b. Öğrenciyi akran grubuna göre karşılaştıran bilgiler
 - c. Öğrencinin programa katılım düzeyi

PROGRAMI PLANLAMA

- ✓ Öncelikle öğrencinin **var olan performans düzeyine** göre kısa dönemli amaçlar (K.D.A) ve uzun dönemli amaçlar (U.D.A) belirlenir.

PROGRAMI PLANLAMA

- ✓ Amaçlar belirlendikten sonra öğretim süreci, yapılacak etkinlikler, değerlendirme şekli belirlenir.
- ✓ Programı planlamada değerlendirme soruları “Öğrencinin bireyselleştirilmiş eğitim programı neyi içermelidir?” sorusuna odaklaşmalıdır.
- ✓ Öğrenci için hangi desteklere ihtiyaç var?
- ✓ Hangi uzmanlar ekibe katılacak?
- ✓ Ekip üyeleri programda hangi uyarlamalara yer vermelidir?
- ✓ Öğretim nerede başlamalıdır? Gibi sorulara program planlanırken cevap verilmelidir.

ÖĞRENCİDEKİ DEĞİŞİKLİKLERİ VE İLERLEMELERİ DEĞERLENDİRME

- ✓ Öğretim programı uygulanması sırasında da değerlendirme yapılır.
- ✓ Bu adımın amacı;
 1. Öğrencideki ilerlemeyi belirlemek
 2. İlerleme yoksa öğrencinin öğretiminde değişiklik yapıp yapılmayacağını belirlemek
- ✓ Öğrencideki ilerlemeleri ölçmek için değerlendirme yapılır ve öğrencinin başarısı belgelenir.

ÖĞRETİM PROGRAMINI DEĞERLENDİRME

ÖĞRENCİ
DEĞERLENDİRMESİ

PROGRAM
DEĞERLENDİRMESİ

ÖĞRETİM PROGRAMINI DEĞERLENDİRME

ÖĞRENCİ DEĞERLENDİRMESİ

- BEP ya da BAHP (Bireyselleştirilmiş Aile Hizmet planı)'nın amacına ulaşip ulaşmadığına, öğrencinin öğretim sonunda var olan performansına, programa devam edip etmeyeceklerine, programın başarısı hakkında bu gibi sorulara cevap vermek için değerlendirme yapılır.

PROGRAM DEĞERLENDİRMESİ

- Programın etkili olup olmadığına bakıp, etkili olmayan programları düzeltmek, etkili olan programı devam ettirmek için programı incelemek gerekir.
- Programda uyarılama yapılacak mı, programda neler gerçekleşti bunlara bakmak için program değerlendirilir.

DEĞERLENDİRME İLKELERİ

İlke 1. Değerlendirme için temel beceriler seçilmelidir.

- Öğretilecek beceri
- 1. Başka bir beceri için önkoşul olan
- 2. Öğrencinin kendine güvenini artıran
- 3. Çok ortamda gerçekleşen
- 4. Öğrenci için işlevsel olan
- 5. Gözlenerek öğrenilen beceriler olmalıdır.

İlke 2. Veriler sistematik biçimde toplanmalıdır.

Geçerli ve güvenilir bir ölçme yapabilmek için bir planlama olması gerekir. Değerlendirme ne zaman, nasıl yapılacak , kayıt edilmelidir.

İlke 3. Öğrencinin performans verileri sıklıkla toplanmalıdır.

Değerlendirmeler öntest-sontest uygulamaları ile gerçekleşir. Ancak bunlar başarıyı belirlemede yeterli değildir. Öğretim süresince düzenli aralıklarla planlı olarak veri toplanmalı, geri dönüt verilmeli ve program ona göre uyarlanmalıdır.

DEĞERLENDİRME TÜRLERİ

FORMAL DEĞERLENDİRME

Standartlaştırılmış
testler

Grup başarı testleri

Bireysel başarı
testleri

Psikolojik testler

İNFORMAL DEĞERLENDİRME

Programa dayalı
değerlendirme

Ölçüt bağımlı
testler

Portfolyo
değerlendirmesi

Beceri analizi

Doğrudan gözlem

Hata analizi

Görüşmeler

Anketler

Kontrol Listesi

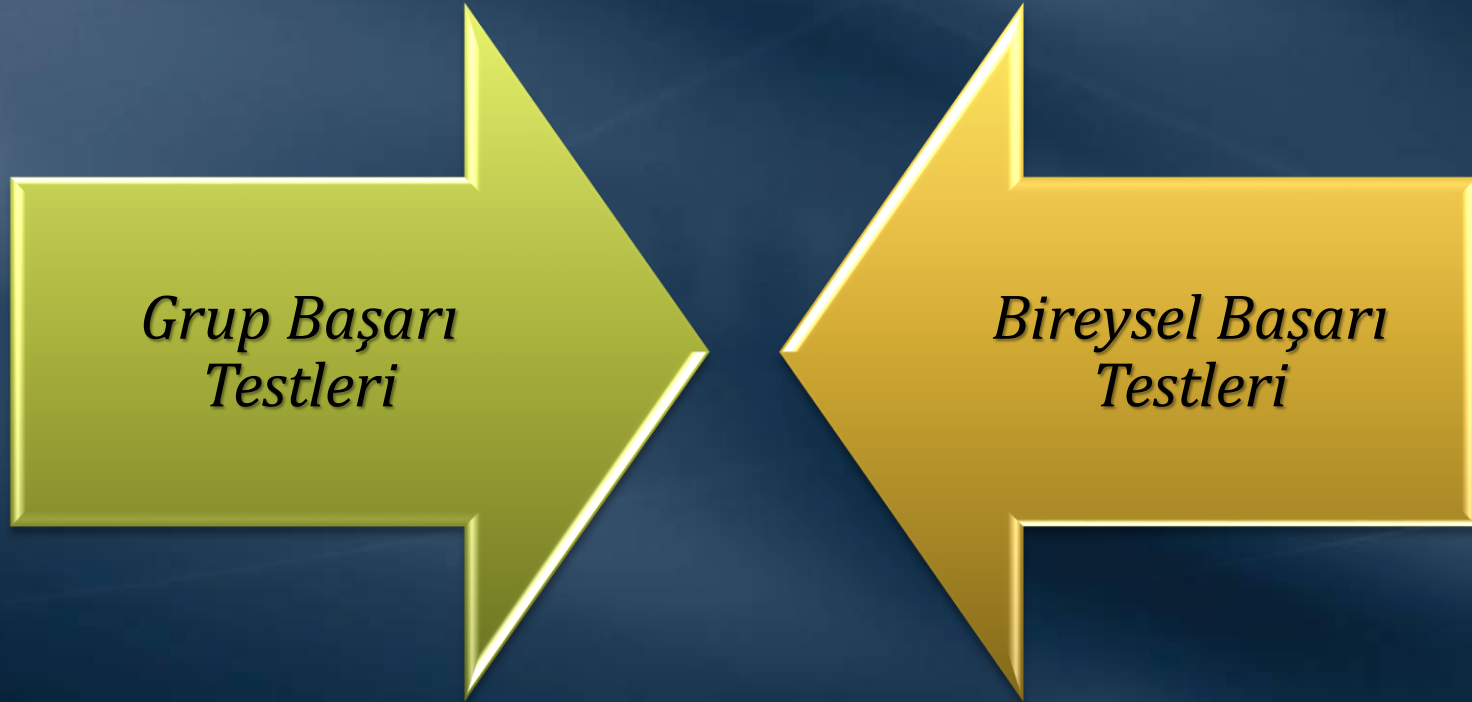
Derecelendirme
ölçekleri

DEĞERLENDİRME TÜRLERİ

Formal Değerlendirme Türleri

Standartlaştırılmış Başarı Testleri

- ✓ Standartlaştırılmış başarı testleri normu esas alan testlerdir.
- ✓ Normu esas alan testler bir öğrencinin performansı aynı yaşta ya da aynı sınıf düzeyinde diğer öğrencilerin performans ortalaması ile karşılaştırır.

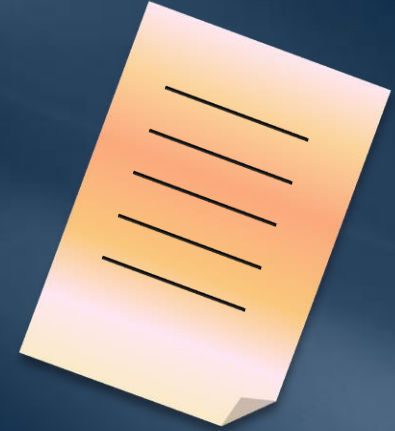

DEĞERLENDİRME TÜRLERİ

Formal Değerlendirme Türleri

Grup Başarı Testleri

- ✓ Aynı anda büyük bir gruba uygulanabilen testlerdir.
- ✓ Genel eğitim öğretmenleri tarafından sınıfa ya da programa girmesi gereken öğrencileri belirlemek istediğinde kullanılır.
- ✓ Daha çok tarama amaçlı kullanılır.

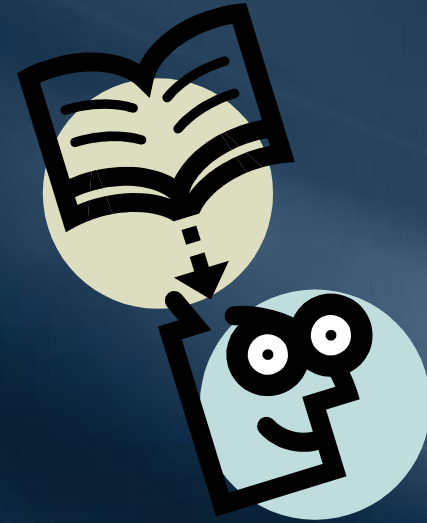

DEĞERLENDİRME TÜRLERİ

Formal Değerlendirme Türleri

Bireysel Başarı Testleri

- ✓ Bir uygulayıcı tarafından bir defada yalnızca bir kişiye uygulanabilen testlerdir.
- ✓ Özel eğitim öğretmeni ya da psikolog tarafından uygulanır.
- ✓ Eğitsel kararlar vermek için kullanılır.
- ✓ Grup testlerinden daha yararlıdır.

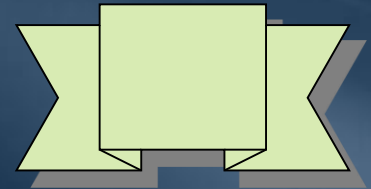
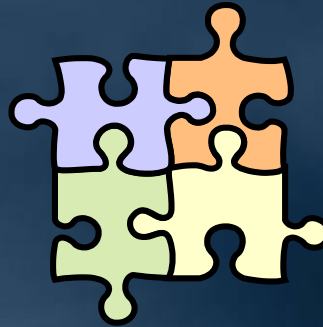
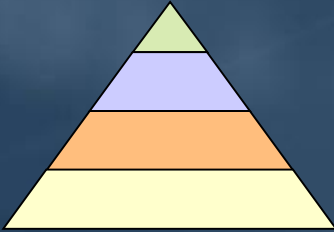

DEĞERLENDİRME TÜRLERİ

Formal Değerlendirme Türleri

Psikolojik Testler

- ✓ Özel gereksinimli öğrencilerin değerlendirilmesinde, özellikle öğrencinin zihinsel ya da öğrenme yetersizliği ile ilgili olup olmadığını tanımlamak için kullanılır.
- ✓ Genel amacı öğretim durumlarında öğrencinin öğrenmesini etkileyen temel yeteneklerini ölçebilmektir.

DEĞERLENDİRME TÜRLERİ

İnformal Değerlendirme Türleri

Programa Dayalı Değerlendirme

- ✓ Sınıf ya da okul programlarındaki amaçlara dayalı olarak öğrenci performansının değerlendirildiği değerlendirme türüdür.
- ✓ Değerlendirme süresince programda yer alan bilgiler ve becerilerle, öğrencide var olan bilgi ve beceriler karşılaştırılır.
- ✓ Programa dayalı değerlendirmede;
 - a. Öğrencinin beceri düzeyi başvuru öncesinde belirlenebilir.
 - b. Beceri analizindeki yerine göre öğretim kararları alınabilir.
 - c. Hangi becerilerde yeterli olduğu, gelecekte hangi becerilere yer verileceğine karar verilebilir.
 - d. Sınıf öğretimi ile öğrencinin BEP'i arasındaki gelişmeyi izlemek mümkün olabilir.
 - e. Programın etkililiği sürekli olarak değerlendirilebilir.

DEĞERLENDİRME TÜRLERİ

İnformal Değerlendirme Türleri

Ölçüt Bağımlı Değerlendirme

- ✓ Bireyin kendi içindeki farklılıklara yönelir.
- ✓ Öğrenciyi başka öğrencilerle kıyaslamaz, kendi içinde değerlendirir.
- ✓ Öğrencinin belirli bir alanda yeterliliğini ve yetersizliğini açıklar.
- ✓ Test maddeleri ve değerlendirme ölçütü gözlenebilir ve ölçülebilir olduğu için bu testlerin güvenilirliği ve geçerliği yüksektir.
- ✓ Öğrencinin öğretim öncesi, öğretim anı ve sonrasında performansını ortaya koyar.

DEĞERLENDİRME TÜRLERİ

İnformal Değerlendirme Türleri

Portfolyo Değerlendirmesi

- ✓ Öğrenci ürün dosyası (portfolyo); öğrencilerin sınıfta, okulda ve evde yaptığı ürünleri içeren bir gelişim dosyasıdır.
- ✓ Portfolyolar,
 - belli bir zamanda toplanmış davranış örneklerini
 - çeşitli ortam ve koşullarda geliştirilmiş ürünleri
 - doğal ortamda sıkça yapılan görevlere ilişkin ürünleri
 - öğretmenin değerlendirme bilgilerini
 - öğrencinin ürün tercihlerini içerir.

**ÖĞRENCİ
ÜRÜN
DOSYASI**

TEKNOLOJİ VE TASARIM

ÜRÜN DOSYASI

Düzen Kuşagi

Kurgu Kuşagi

Yapım Kuşagi

Öğrencinin:

Ad Soyadı: _____

Sınıf No: _____

YHTM KAEKEMİT
Teknoloji ve Tasarım Öğretmeni

www.aktifokul.com.tr

DEĞERLENDİRME TÜRLERİ

İnformal Değerlendirme Türleri

Beceri Analizi

Mendil Ütüleme Becerisi

1. Ütü masasını açar.
2. Ütüü fişe takar.
3. Gerekli ısıyı ayarlar.
4. Mendili masanın üzerine serer.
5. Ütüü eline dik bir şekilde alır.
6. Masaya paralel tutarak mendilin her yerine sürer.
7. Ütüü dik olarak masanın kenarına koyar.
8. Ütüü fişten çeker.

- ✓ **Beceri Analizi;** Öğretmenin karmaşık bir becerinin öğretimini kolaylaştırmak amacıyla becerinin alt adımlara ayrıştırmasıdır.
- ✓ Öğretilecek beceri veya kavramın hangi sırayla öğretileceğine yardımcı olur.
- ✓ Öğrencinin hangi basamakta olduğuyla ilgili fikir verir.
- ✓ Öğretimi kolaylaştırır, hızlandırır ve objektif bir değerlendirme sağlar.

DEĞERLENDİRME TÜRLERİ

İnformal Değerlendirme Türleri

Doğrudan Gözlem

- ✓ **Gözlemsel Değerlendirme;** belirli bir ortamda ve zamanda öğrencinin hareketlerini ve davranışlarını doğrudan izlemeyi, dinlemeyi ve kaydetmeyi içerir.
- ✓ Gözlemden önce öğretmen neyi, nerede, ne zaman, neden gözleyeceğini açıklamalı ve planlamalıdır.
- ✓ İlk yapılacak iş gözlenecek davranışın açık ve anlaşılır bir şekilde tanımlanmasıdır.
- ✓ Bir davranışın sıklığı ya da oluşma süresi gözlenebilir. Örneğin öğretmen boncuk dizen bir çocuğu doğrudan gözlemleyip kayıt edebilir.

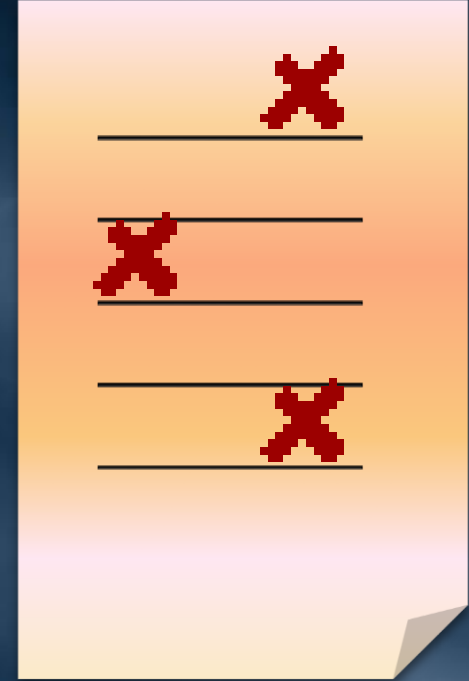

DEĞERLENDİRME TÜRLERİ

İnformal Değerlendirme Türleri

Hata Analizi

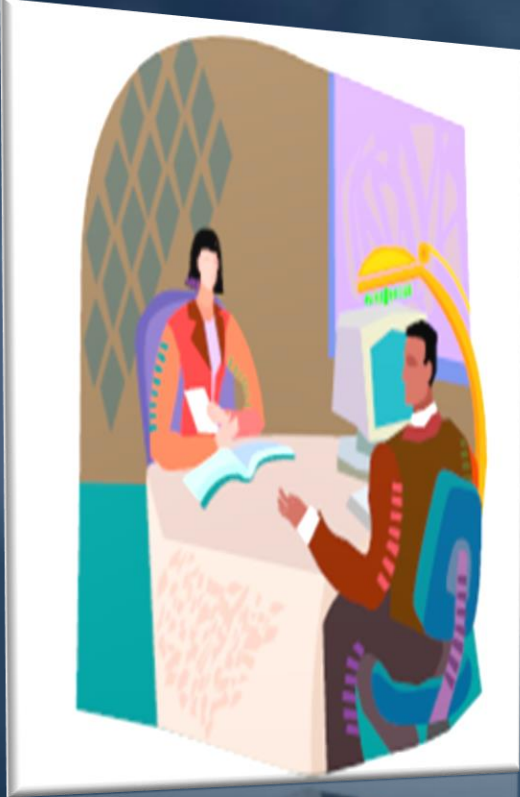
- ✓ **Hata analizi;** okuma, yazma ve matematik alanlarında verilen görevlerde yaptıkları hataları ve güçlük alanlarını belirlemek için çalışma örneklerini inceleme tekniğidir.
- ✓ Örneğin, öğrencilerin matematik işlemlerinde yaptıkları hataları doğru ve yanlış diye iki gruba ayırmak onların performansını belirlemede yeterli değildir.
- ✓ Hatanın örüntüsü bulunarak, neden hata yapıldığını bulmak gerekir.

DEĞERLENDİRME TÜRLERİ

İnformal Değerlendirme Türleri

Görüşmeler

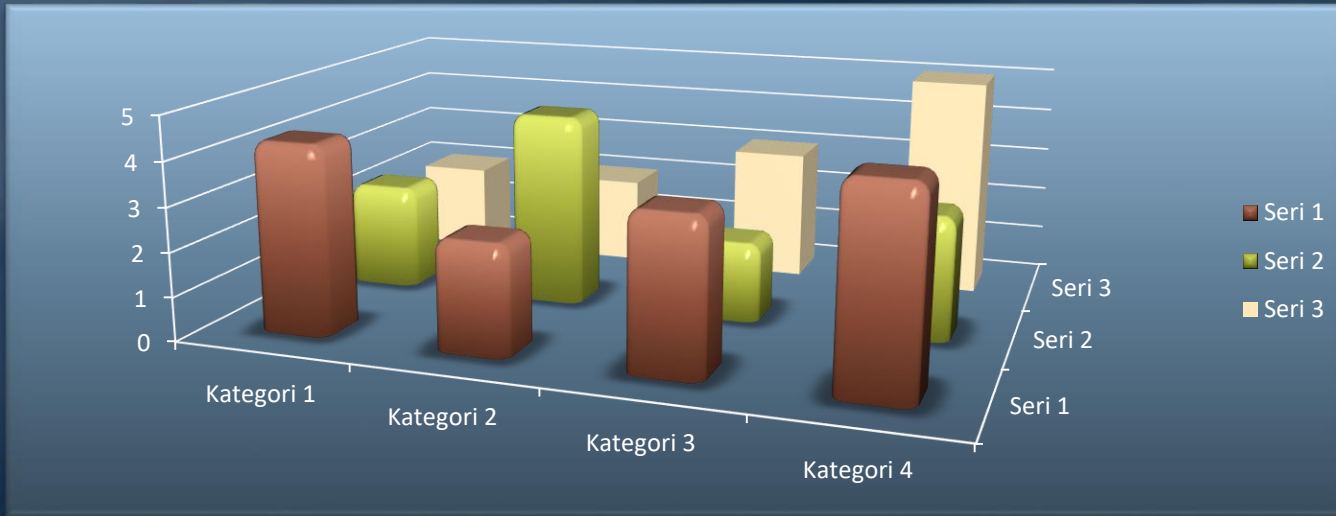
- ✓ Genellikle yüz yüze yapılan sözel iletişimdir.
- ✓ Anne, baba, öğretmen ya da öğrenci ile yapılabilir.
- ✓ Ailenin eğitime katılımını sağlar ancak sübjektif değerlendirme olasılığı yüksektir.

DEĞERLENDİRME TÜRLERİ

İnformel Değerlendirme Türleri

Anketler

- ✓ Anne-baba, öğrenci ya da başka bir uzmandan bilgi sağlamak için öğretmenlere hizmet eden soru grubudur.
- ✓ Yüz yüze görüşmelerde doldurulabilir, ya da yazılı olarak mail yoluyla doldurulabilir.

DEĞERLENDİRME TÜRLERİ

İnformal Değerlendirme Türleri

Kontrol Listesi

- ✓ Öğrencilerin gelişimini ve yeterlik düzeyini değerlendirmek amacıyla kullanılır.
- ✓ Değerlendirme için gereksinim duyulan bilgiye göre bir ya da daha fazla gözlemi içerebilir.
- ✓ Öğretmenler ya da ekip kontrol listesi hazırlarken çocuğun gelişim ve beceri alanını araştırır, listede yer alacak maddeleri açık ve belirgin olarak tanımlar daha sonra da kayıt formunu desenler.

DEĞERLENDİRME TÜRLERİ

İnformal Değerlendirme Türleri

Derecelendirme Ölçekleri

- ✓ Amacı, öğretimi planlamak amacıyla çocuklar hakkında gerekli bilgiyi hızlıca tanımlamaktır.
- ✓ Öğretmenler kendi sınıflarına uygun ölçeği kendileri geliştirebilirler.
- ✓ Öğretmene öğrencinin belirli bir özelliği hakkında detaylı bilgi verir.

0	1	2	3	4	5
Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Karasızım	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum

ÖĞRENCİ BAŞARILARININ DEĞERLENDİRİLMESİNİN YASAL DAYANAKLARI

- ✓ 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 16. maddesi, İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 12. maddesi ve Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin 24. maddesi kaynaştırma öğrencilerinin başarılarının nasıl değerlendirileceğini şöyle belirtmiştir;
- ✓ *“Kaynaştırma yoluyla eğitim ve öğretimlerini sürdüren öğrenciler devam ettikleri okulun sınıf geçme ve sınav yönetmeliğine göre değerlendirilirler. Ancak bireysel ve gelişim özellikleri dikkate alınarak, sınavlarda gerekli önlemler alınır ve düzenlemeler yapılır.”*
- ✓ İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nde (madde 33) öğrencilerin başarıları dört ayrı not ile (5,4,3,2), başarısızlıkları tek bir not ile (1) değerlendirilir.
- ✓ Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde de başarılar dört ayrı not ile değerlendirilir, başarısızlıkları ise not ile değerlendirilmez.

SINAV UYARLAMALARI

SÜRE VE ZAMAN
UYARLAMASI

SORU VE YÖNERGE
UYARLAMASI

YANIT VERME
UYARLAMASI

ORTAM
UYARLAMASI

SINAV UYARLAMALARI

BAŞKA
UYARLAMALAR

SINAV UYARLAMALARI

Sınav Ortamına İlişkin Uyarlamalar

- ✓ **Sınav uyarlaması;** yetersizliği olan öğrencilerin başarılarını daha iyi belirleyebilmek için sınav materyallerinde ve işlemlerinde yapılan kabul edilebilir değişikliklerdir.
- ✓ **Ortam uyarlaması;** değerlendirmenin gerçekleştiği ortam ve koşullarda yapılan değişikliklerdir.
- ✓ Sınav süresince sık sık ara vermek, teyp, braille alfabesi kullanmak, kullanılan materyaller, sınıf dışında bir ortamda sınav olmak gibi.

SINAV UYARLAMALARI

Sınav Süresi ve Zamanına İlişkin Uyarlamalar

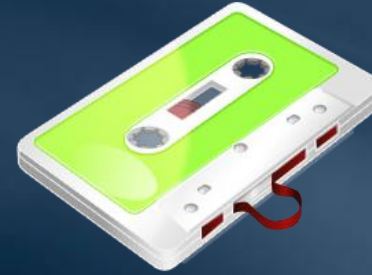
- ✓ **Süre ve zaman uyarlaması;** yetersizliği olan öğrencilerin sınav süresinde ve zamanında yapılan değişikliklerdir.
- ✓ Ek süre vermek, ayrı sınav oturumu düzenlemek, sık ara vermek, kısa süreli oturumlar yapmak gibi.

SINAV UYARLAMALARI

Sınav Soru ve Yönergelerinde Uyarlamalar

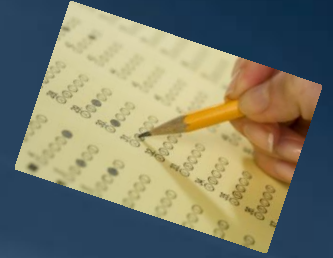
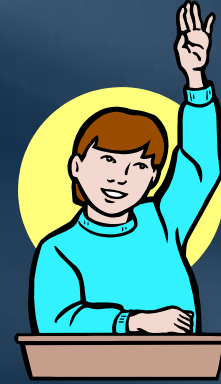
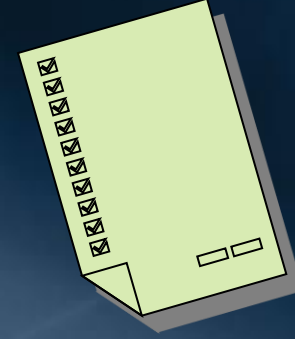
- ✓ **Sınav soru ve yönergelerinde uyarlamalar;** öğrencinin soruya ulaşmasını, anlamasını kolaylaştıran yöntemler kullanmaktır.
- ✓ Sınav formatında değişiklik yapmak, braille alfabesi ile soru hazırlamak, büyük punto kullanmak, az sayıda soru oluşturmak, anahtar sözcüklere yer vermek
- ✓ Standart işlemlerde değişiklik yapmak, sınav görevlisinin soruları yüksek okuması, yardımcı araçlara yer verebilir, materyal, cihaz kullanımını sağlamak, ses yükseltici, büyüteç, bilgisayar, kaset gibi.

SINAV UYARLAMALARI

Sınav Sorularına Yanıt Verme Uyarlamaları

- ✓ **Sınav sorularına yanıt verme uyarlamaları;** öğrencinin değerlendirme sorularını nasıl yanıtladığı ile ilgili değişikliklerdir.
- ✓ Yanıt formatına göre, sözel tepki alma, işaret dili kullanma, yazılı tepki alma, braille alfabesi kullanma, işaretleme yapma, çizgili kağıt ya da kareli kağıt kullanma, göz hareketlerini kullanma vb.
- ✓ Yardımcı cihazlar kullanma, işitme cihazı, ses kayıt cihazı, sözlük, hesap makinesi, bilgisayar programları vb.

SINAV UYARLAMALARI

Başka Uyarlamalar

Motivasyonu Artırmak

- ✓ Sınav endişesinin önüne geçmek üzere öğrencileri sınava bedenen ve zihnen hazırlamak, moral vermek gerekir.

Sınav Öncesi Hazırlık Çalışmaları

- ✓ Sınav alma becerilerinin öğretimi, sınav formatlarının öğrencilere tanıtımı, yapılabilir.

Öğrencinin Performans Düzeyini Temel Alan Uyarlamalar

- ✓ Öğrencinin bulunduğu sınıf düzeyinde değerlendirmeye tabi tutulması, başarısız olmasına yol açabilir.
- ✓ Bu nedenle sınıf düzeyinden çok performans düzeyi esas alınarak sınav içeriğinde değişikliklere yer verilmelidir.

ALTERNATİF DEĞERLENDİRME

- ✓ **Alternatif değerlendirme;** yetersizliği olan öğrenciler için değerlendirme sisteminin bireyselleştirilmesini olanaklı kılan işlemler ya da stratejilerdir.
- ✓ Alternatif değerlendirmede, öğrenci performansı, değerlendirme sisteminde başka puanlarla rapor edilmelidir. Alınan ölçüt diğer öğrenci standartlarından farklıdır.

ALTERNATİF DEĞERLENDİRMEYİ GELİŞTİRMENİN TEMEL İLKELERİ

Danışma grubunun oluşturulması

Amaçlar ve katılımcı özelliklerini tanımlamak

Öğrenme alanlarını belirlemek

Öğrenci katılım ilkelerini geliştirmek

Performans düzeyinin nasıl ölçüleceğini
kararlaştırmak

Alternatif değerlendirme sonuçların nasıl
birleştirileceğini açıklamak

Alternatif ve geleneksel değerlendirme
sonuçlarının nasıl birleştirileceğini belirlemek

Önerilen Alternatif Değerlendirme Yöntemleri

GÖZLEM

- Çeşitli ortamlarda öğrenci davranışlarını kayıt etmek

GÖRÜŞME

- Kontrol listeleri, yüz yüze görüşmeler, anketler, derecelendirme ölçekleri

GÖZDEN GEÇİRME

- Öğrencilerin geçmişte ve şu anda var olan okul ve iş raporlarını, sağlık özgeçmişini, standart test sonuçlarını incelemek

TEST

- İnfomal değerlendirme teknikleri (portfolyo incelemesi, oyuna dayalı değerlendirmeler vb.)